

Färre söker vård på psykiatrisk akutmottagning under coronapandemin

Världshälsoorganisationen WHO klassade utbrottet av det nya coronaviruset 2019-nCoV (SARS-CoV-2) som ett internationellt hot mot människors hälsa den 30 januari 2020¹. I Sverige sågs tecken på allmän smittspridning i mars i vecka 11². Antalet fall av covid-19, den infektionssjukdom som viruset orsakar, var då bekräftat till närmare 1 000 personer och smittan gick nu inte längre att härleda till en tidigare smittad person³. I och med den tilltagande smittspridningen uppmanas folk att bland annat hålla fysiskt avstånd och begränsa sina kontakter, stanna hemma vid minsta sjukdomssymtom och undvika att söka vård om det inte är absolut nödvändigt.

Efterhand väcktes frågor om huruvida personer under coronapandemin har undvikit att söka vård trots behov⁴. Detta skulle i så fall kunna innebära allvarliga konsekvenser för en individs hälsa, exempelvis på grund av att viktiga behandlingsåtgärder uteblir vid sjukdom. Situationen är kanske som mest tillspetsad när det gäller patienter som blir akut sjuka men som ändå låter bli att söka vård på en akutmottagning.

Glesare med patienter på psykiatriska akutmottagningar

Socialstyrelsen har mot bakgrund av coronapandemin närmare analyserat andelen personer som söker vård på psykiatriska akutmottagningar i landet. Resultaten

¹ Novel coronavirus (2019-nCoV). Situation report 11. World Health Organization (WHO): https://www.who.int/docs/default-source/coronaviruse/situation-reports/20200131-sitrep-11-ncov.pdf?sfvrsn=de7c0f7_4

² Flera tecken på samhällspridning av covid-19 i Sverige, Folkhälsomyndigheten: <https://www.folkhalsomyndigheten.se/nyheter-och-press/nyhetsarkiv/2020/mars/flera-tecken-pa-samhallspridning-av-covid-19-i-sverige/>

³ Bekräftade fall i Sverige – daglig uppdatering, Folkhälsomyndigheten: <https://www.folkhalsomyndigheten.se/smittskydd-beredskap/utbrott/aktuella-utbrott/covid-19/bekraftade-fall-i-sverige/>

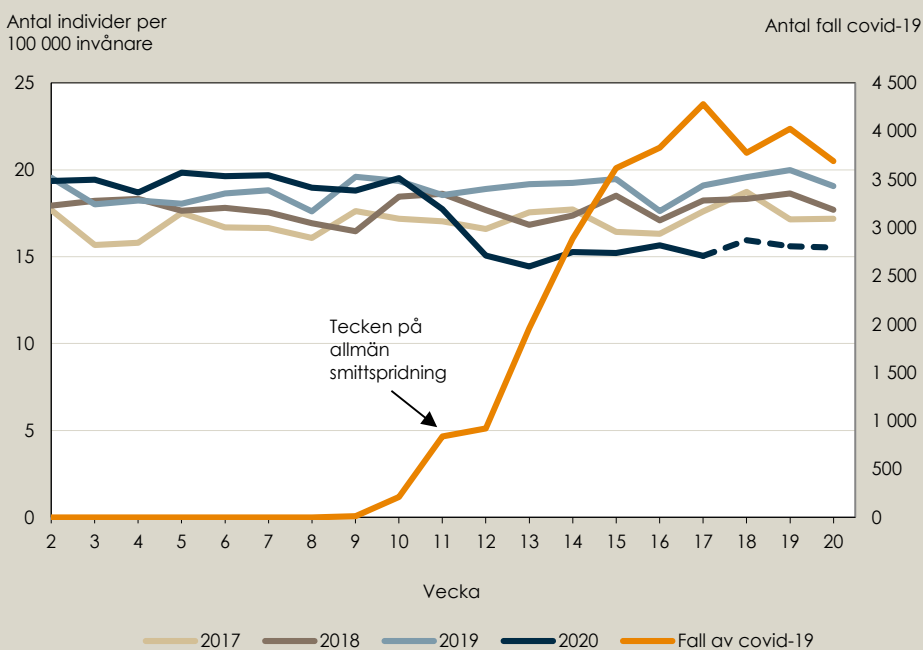
⁴ a) Oro över att misstänkt cancersjuka inte söker vård. Läkartidningen: <https://lakartidningen.se/aktuellt/nyheter/2020/05/oro-over-att-misstankt-cancersjuka-inte-soker-varld/> b) Färre söker vård för hjärtinfarkt efter coronakrisen. Dagens medicin: <https://www.dagensmedicin.se/artiklar/2020/04/14/farre-soker-varld-for-hjartinfarkt-efter-coronakrisen/>

som redovisas baseras på inrapporterade uppgifter från hälso- och sjukvården till myndighetens nationella register. De säkraste uppgifterna om andelen personer som sökt vård gäller till och med vecka 17. Därefter finns en eftersläpning i inrapporteringen från hälso- och sjukvården och statistiken, som redovisas nedan, kan komma att förändras för veckorna 18–20 när dessa veckor uppdateras med fullständiga uppgifter. Myndigheten har även använt sig av offentlig statistik från Folkhälsomyndigheten över smittspridningen av coronaviruset.

Figur 1 visar andelen personer som sökte vård på psykiatrisk akutmottagning under pågående coronapandemi. En tydlig minskning av andelen personer som sökte vård sammanföll med att tecken på allmän smittspridning började bli uppenbara. Minskningen motsvarade 22 procent under perioden vecka 12 till 17 och innebar ungefär 60 individuella besök färre varje dag. Mellan åren 2017 och 2019, då pandemin inte var aktuell, fanns för tidsperioden ingen motsvarande minskning.

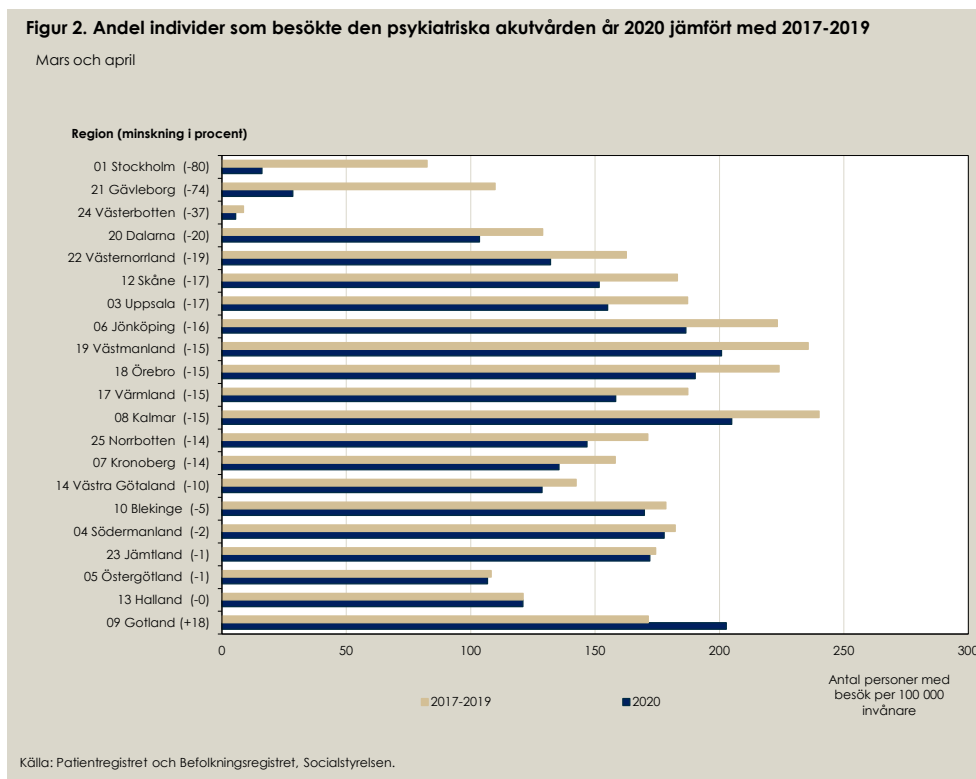
Figur 1. Andel individer som sökte vård på psykiatriska akutmottagningar

Antal individer per 100 000 invånare som besökte de psykiatriska akutmottagningarna vecka 2-20, år 2017-2020. Besöken vecka 18-20 2020 bedöms ha något högre osäkerhet.

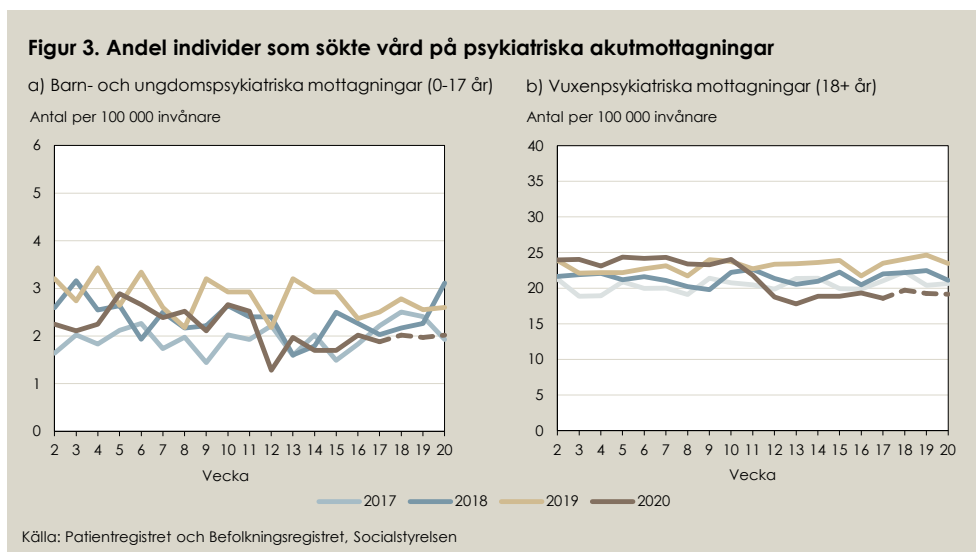

Källa: Patientregistret och Befolkningsregistret, Socialstyrelsen

Det fanns regionala skillnader avseende andelen individer som sökte psykiatrisk akutmottagning under pandemin (figur 2). Dock fanns det inte något tydligt samband med hur smittan var sprid lokalt i landet. Resultaten beträffande regionerna innehåller också osäkerheter utifrån att inrapporteringen kan ha brister. Exempelvis saknas helt data från en stor psykiatrisk akutverksamhet i region Stockholm sedan 2019 och region Gävleborg har haft en inrapportering som skiljer sig åt från de övriga regionerna sedan 2019 när det gäller psykiatrisk akutverksamhet. Vissa regioner har också haft problem med inrapporteringen initialt 2017.

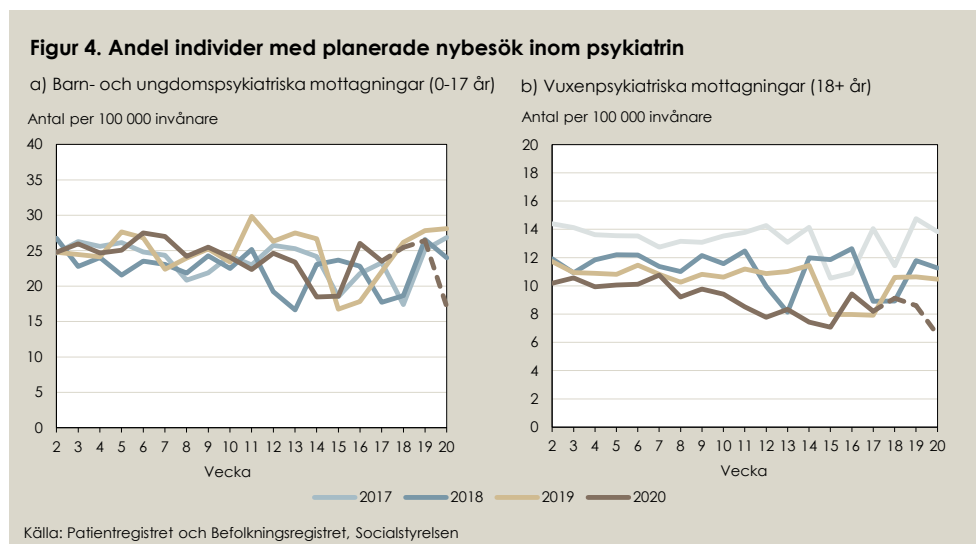
Minskningen av andelen personer var mer uttalad vid vuxenpsykiatriska akutmottagningar än vid barn- och ungdomspsykiatriska mottagningar (figur 3). För barn skedde en motsvarande minskning som för vuxna vid den inledande smittspridningen men besöken visade därpå tämligen snabbt en trend mot normala nivåer (vecka 12–17). För vuxna var andelen personer fortfarande på lägre nivåer vecka 17 jämfört med motsvarande tidsperiod de föregående åren 2017–2019.

Beträffande kön och åldersgrupper fanns det inga skillnader under coronapandemin vad gäller att söka vård på psykiatrisk akutmottagning. Inte heller kan Socialstyrelsen se någon effekt av utbildningsnivå. Även om låg utbildning var förknippat med att i högre utsträckning söka vård på psykiatrisk akutmottagning har minskningen i andelen personer som söker, relativt sett, omfattat alla personer oavsett utbildningsnivå. Myndigheten ser inte heller att det har skett någon förändring av diagnospanoramam vid psykiatriska akutmottagningar under pandemin. Minskningen av besök gällde samtliga psykiatriska diagnoser, såväl vanliga som mindre vanliga tillstånd, och ingen särskild diagnos ökade heller.

Planerade nybesök som vanligt

Socialstyrelsen har även tittat närmare på om andelen personer som hade planerade nybesök inom psykiatrin under pandemin visade en motsvarande minskning som akutbesöken. Vid ett planerat besök innebär väntan på bedömning eller behandling inte en ökad medicinsk risk för patienten. Det fanns inte någon tydlig trend att andelen personer med planerade nybesök inom psykiatrin skulle ha minskat (figur 4). Möjligen fanns en påverkan av pandemin avseende vuxenpsykiatris planerade nybesök, men den startade i så fall redan före tecknen på allmän smittspridning. Det gör resultatet mer svårtolkat och inte i överensstämmelse med den tydliga minskningen som sammanföll med allmän smittspridning inom de psykiatriska akutverksamheterna.

Färre söker akut på grund av rädsla att bli smittad?

Det är inte närmare studerat ännu vad som utgör orsaker till att färre söker vård på psykiatriska akutmottagningar. Det är rimligt att anta att rädsla för att bli smittad kan vara en betydande faktor som gör att en individ drar sig för att söka spontant vid en psykiatrisk akutmottagning. För somatiska akutmottagningar kan antalet faktorer som har påverkat akutbesöken under coronapandemin vara fler – exempelvis färre skador till följd av att idrottsaktiviteter inte har kunnat genomföras som vanligt och mindre smittspridning av andra vårdkrävande infektioner då många begränsat sina sociala kontakter.

Att de planerade nybesöken inom psykiatrin inte visade någon motsvarande minskning som akutbesöken kan bero på att ett planerat besök innebär ett slags åtagande. Ett planerat besök gör det också möjligt att planera sin resa bättre, exempelvis utifrån rådande uppmaning att undvika trängsel och kollektiva färdmedel. Inte heller innebär ett planerat besök motsvarande väntetider som ett akutbesök, och besöket sker oftare i en lugnare miljö där det kan vara glesare med patienter i väntrummet och patienterna inte är akut sjuka.

Den initiala minskningen av psykiatriska akutbesök bland barn, som efter 1 vecka tämligen snabbt visade en trend mot att återgå till normala nivåer igen, kan te sig märklig. Samtidigt är informationen från myndigheter att barn inte utgör smittospridare och dessutom sällan blir svårt sjuka i covid-19. Möjligen kan detta utgöra en förklaring till att besöken bland barnen tämligen snabbt började visa en trend mot normala nivåer. En ytterligare aspekt är att vuxna som mår psykiskt dåligt i större utsträckning själva avgör om de spontant ska söka akut vård eller inte, medan barn söker vård tillsammans med förälder.

Socialstyrelsen fortsätter att följa

Eftersom coronapandemin är pågående kommer Socialstyrelsen följa utvecklingen när det gäller andelen personer som söker vård på psykiatrisk akutmottagning. I nuläget är det exempelvis oklart om akutbesöken bland vuxna har börjat vända tillbaka mot normala nivåer. Det är också oklart vad konsekvenserna på sikt kan bli om personer som mår psykiskt dåligt inte söker hjälp eller om färre besök vid de psykiatriska akutmottagningarna leder till ökad vård på andra mottagningar.